

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Kriza János: Vadrózsák

VADRÓZSÁK

SZÉKELY

NÉPKÖLTÉSI GYŰJTEMÉNY.

SZERKESZTI

KRIZA JÁNOS.

ELSŐ KÖTET.

KOLOZSVÁRTT,

STEIN JÁNOS ERD. MUZ. EGYLETI KÖNYVÁRUS BIZOMÁNYA.

1863.

ELŐSZÓ

Nem minden remegés nélkül lépek e szerény Gyűjteménnyel a hazai közönség elé, meggondolva a feladat nehéz voltát, mit megoldásul magam elébe tűztem, s átérezve főleg a felelősség nagy terhét, mely gyöngé vállaimra súlyosodott. [...]

Azt éppen nem várhatom, hogy maga a Gyűjtemény megjelenése által meglepjem a tisztelt közönséget, jól tudva, hogy hosszútűrő várakozását eléggé kifárasztám. Jó, ha szerencsés leszek bocsánatát megnyerhetni a késő megjelenésért azáltal, hogy a sok mindenfélében található mégis valami ínye szeréntit, mi a hosszas várakoztatást némileg kártalanítsa. Emlékezhetik még egy-egy olvasóm: húsz éve maholnap — előbb még, mint a Kisfaludy Társaságnak népköltési nagy vállalata megindult volna — „Vadrózsa” cím alatt kiadandó népköltemények pártolására hívtam volt fel a nagyközönséget. A pártolás nem lőn, s az akkori idők más irányú törekvései miatt tán nem is lehetett oly hatás, hogy annak melegétől kinyílhatott volna a vad bimbócska, s miért tagadnám? Ő maga is mind gyöngébbnek kezdte volt magát érezni, mint hogy az irodalom díszkertébe való átültetését méltán kívánhatta volna, midőn a Kisfaludy Társaság megbízásából egy Erdélyi által szerkesztett Gyűjtemény is csak egy buzgó hazafi áldozata mellett jelenhetett meg. S ekkor bekövetkeztek a nemzeti remények szintoly nagyszerű öröm-, mint bánatnapjai, egyiránt kedvezőtlen kor csendesebb kedélyállapotot igénylő munkák folytatására.

Idő múltával, midőn az újra föleszmélt nemzet lelke mélyebben szállott önmagába, hogy saját nemzeti lényét a romboló vészek ellenében minden gyökszálaiban erősítse és megszilárdítsa, s e célból egyedül vérehez való, saját idomot és üde színt adó népi elemekkel táplálja: magam is újult ügyekezettel fogtam hozzá a székely népelme virágainak, vagy ha úgy neveznem szabad lesz, vadrózsáinak gyűjtéséhez, kiterjesztve most figyelmemet mindenre, mi az ősi népvirányon sajátóságosnak látszatott, az egyszerű szótól, sőt ennek betűhangjától a népbölcséletet vagy elmeélt tartalmazó közmondásig, egy vidor táncszótól vagy daltól a remek alkatú ószékely balladáig, egy gyermekteg néptalánytól a nép fantáziáját erősebben foglalkodtató tündérmeséig, szóval: ami csak a székely nép észjárását s érzés- és kifejezőmódját a maga valóságában jellemezheti, s főleg köl-

tési erejét s annak egy költőibb múltból fennmaradt ereklyéit ismertetheti. Minden fölfedezésre, mely egy-egy böcsösebb népi szellemvirágot, népdalt vagy balladát hozott napfényre, mintha az Énekek éneke koronás szerzőjének szava zendült volna meg lelkemben: *Az én szerelmesemnek szavát hallom, imhol jön ő, sietvén ím ez hegyeken, vigadozván ím ez halmokon* (Ének. II.8.).

Ily népereklyék teszik hat szakaszra osztott Gyűjteményem egy részét, s köztük jörendin a *Balladák* s rokonműiek fognak figyelmet ébreszteni, aminthogy máris irodalmi méltánylást nyertek. S e nyelvünk- s irodalmunkra nézve megbecsülhetlen kincsek, mondani termésaranyak, veszőfélben vannak. Egy-egy versszakot egyik-másik népdalból még hallani olykor, de az egész a századik éneklő ha tudja, s nem kevés töredék van, hogy egészen már senki sem tudja. Nagy ideje hát, hogy minden nyelv- s irodalombarát ennek a nép szívében termett kincsnek fölkeresése s öntudatos megőrzésében annál inkább buzgólkodjék, minél ritkábbak lesznek a nép soraiban, akik azt ösztönszerűleg tovább őrizni s ápolni képesek, hogy így a kevésből is, mi még menthető, gyarapodást nyerve nemzeti művelődésünk, annál sajátabb, nemzetiebb erőben s színben haladhasson előre. Áll ez az összes *Népsajátságokra* nézve, melyeknek csak egypár szorosabb értelemben vett osztályát adhatám a negyedik szakban, egy más kötetre maradván fenn e szakba illeszthető készletem többi rovata: a *Mondák, Babonák, Álmok, Népszokások s Innepélyek* stb. — A *Népmesék*ből is csak egy maroknyit közölhetek ezúttal, mutatványául népünk e nem-beli képző-erejének, mely még mostan is elég gazdag forrásban buzog fel, gazdagabban a népdalnál, melynek forrását inkább elfojthatja az irodalomból naponként lerakódó daltömeg. A *Tájszótár* végül magában foglal több eddig sehol nem ismertetett szót is, kellő használatául az irodalomnak, melynek mint nagy gazdaságnak kamráiban nem árt, ha sok mindenféle zakota is van egybehalmozva, mit maga helyén az ügyes gazda mindig tud haszonra fordítani. Minden esetre nagy gondal voltam arra, hogy „fül nem hallotta” szót ne közöljek, s amit közlök, lehetőleg szabatos értelmezéssel és saját vidéke hangejtése szerint adjam. Ez okból vévők föl több már ismertetett, de még eléggé nem ismert tájszót is. S legvégül jönnek tán igen is fölös *Jegyzeteim*, mikben alkalom szerint egy s más tudnivalót el kelle mondanom — s az egészet bezárja rövid értekezésem a *Székelv Nyelvjárásokról*, a szer-

kesztés ezer aprólékos gondjai közt . csak futtában vázolhatott nyelvjárási térképecske, vagy egy kis kezdetleges tanulmányféle.

Ily sokat ölelni akarás mellett, meglehet, keveset fogtam szorítani. A nyelvjárási s hangejtési legkisebb árnyalatokat is kiszínelni akarva, tán főbb sajátságok, a kifejezés, a beszéd igaz székelysége ellen fogtam véteni. Tán nem mindenütt van megőrizve az a tiszta édes gyermekes hang, az a természetes üde arcszín, ez örökké vonzó búbája a népelme igaz szülöttjeinek. Részemről nem volt híja a tárgyam iránti szenvedélyes szeretetnek, s nyelvérzésem élesbítése céljából az illető nyelvjárások finomságaiba avatottabb ügybarátaimmal untig folytatott közlekedésnek. E részben forró hálaérzéssel kell főleg megemlékeznem *Gálfi* Sándor és *Kiss* Mihály tisztelt barátaimról, kiknek a gyűjtésben szintűgy, mint anynyi más tekintetben tanúsított szíves és lelkes részvétök nagyban segíté elő székelyes vállalatomat; ide járulván egyszersmind jeles költők s műítészünk, *Gyulai* Pál úrnak, szíves barátságos zaklatásai mellett, e munka rendezését s gyorsabb megjelenését hathatósan gyámolító részvéte. S [...] itt végül is hálám mély érzetével kell ismételnem gr. *Mikó* Imre ő nmltsga nagy nevét, aki saját, táncszók- és népmesékből álló gyűjtélékét rendelkezésem alá bocsátani kegyeskedett, mit egy remélhető második kötetben hasznosítani is fogok. [...]

Beszéljen már tovább a két Kádár Kata, Bátori Bódizsár s a szép Júlia, Kőműves Kelemennével s többi társaik, és fedezzék ők is a mi sokféle gyarlóságaikat.

Kolozsvártt, dec. 27. 1862.

KRIZA JÁNOS